

ฐานข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น
และปราชญ์ชาวบ้าน

เทศบาลตำบลหนองลาด

อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร

ความเป็นมาและความสำคัญ

จากการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๘ ได้มีมติให้มีการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำรงชีวิต โดยการให้นำทุนทางสังคมมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนต่อไป

เพื่อสนองต่อนโยบายของรัฐบาลตามคณะรัฐมนตรีข้างต้น งานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เทศบาลตำบลหนองลาดได้ตระหนักถึงความสำคัญของทุนทางสังคม และเพื่อสร้างฐานการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม การดำรงชีวิตควบคู่กับการเกษตรยั่งยืน โดยใช้ภูมิปัญญา ร่วมกับชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น สร้างความคิดในเชิงสร้างสรรค์ มี นวัตกรรมสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ เกิดขึ้นเพื่อพัฒนาชุมชนและเป็นการอนุรักษ์มรดกทางภูมิปัญญาท้องถิ่นให้อยู่คู่สังคมชาวตำบลหนองลาดสืบต่อไป

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้เจ้าหน้าที่เทศบาลร่วมกับชุมชนสำรวจเก็บข้อมูลงานด้านศิลปะ ชนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละหมู่บ้านภายในตำบลหนองลาด
๒. เพื่อทราบปัญหาและความต้องการเบื้องต้นของชุมชนที่มีต่อกงานด้านศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีต่อการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมของชาติ
๓. เพื่อสร้างเครือข่ายความร่วมมือของชุมชนในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมตลอดจนชนบธรรมเนียมประเพณีในชุมชน
๔. เพื่อให้ชุมชนได้ตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของมรดกศิลปวัฒนธรรมชนบธรรมเนียมประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่นและมีส่วนร่วมในการจรรโลงและรักษาไว้ให้ดำรงอยู่คู่ชุมชนตลอดไป

พื้นที่เป้าหมาย

ประชากร ๑๑ หมู่บ้านในเขตตำบลหนองลาด อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร ประกอบด้วย

ลำดับ	ชื่อหมู่บ้าน	หมู่ที่	ตำบล	อำเภอ	จังหวัด
๑	บ้านหนองลาด	๑	หนองลาด	วาริชภูมิ	สกลนคร
๒	บ้านค้อ	๒	หนองลาด	วาริชภูมิ	สกลนคร
๓	บ้านดอนยาวใหญ่	๓	หนองลาด	วาริชภูมิ	สกลนคร
๔	บ้านขาว	๔	หนองลาด	วาริชภูมิ	สกลนคร
๕	บ้านจำปา	๕	หนองลาด	วาริชภูมิ	สกลนคร
๖	บ้านดอนยาวน้อย	๖	หนองลาด	วาริชภูมิ	สกลนคร
๗	บ้านหนองแวงน้อย	๗	หนองลาด	วาริชภูมิ	สกลนคร
๘	บ้านหนองบาก	๘	หนองลาด	วาริชภูมิ	สกลนคร
๙	บ้านหนองลาด ม.๙	๙	หนองลาด	วาริชภูมิ	สกลนคร
๑๐	บ้านจำปาทอง	๑๐	หนองลาด	วาริชภูมิ	สกลนคร
๑๑	บ้านจำปา ม.๑๑	๑๑	หนองลาด	วาริชภูมิ	สกลนคร

การดำเนินงาน

๑. เจ้าหน้าที่ออกปฏิบัติงานมีกิจกรรมที่ต้องดำเนินงานประกอบไปด้วย
 - กิจกรรมที่ ๑ สํารวจเก็บข้อมูลในด้านแหล่งโบราณสถาน โบราณคดี โบราณวัตถุศิลปวัตถุแหล่งวัฒนธรรมตามรูปแบบการจัดเก็บข้อมูลที่กรมศิลปากรกำหนด
 - กิจกรรมที่ ๒ สํารวจเก็บข้อมูลในด้านมรดกวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี การละเล่นพื้นบ้าน และภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยการสอบถาม สังเกตการณ์ สืบค้น สัมภาษณ์ ถ่ายภาพ ตามรูปแบบที่กรมศิลปากรกำหนดหรืออื่นๆที่เหมาะสม
 - กิจกรรมที่ ๓ จัดกิจกรรมหรือโครงการสืบสานอนุรักษ์มรดกไทยหรือ ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับชุมชน
๒. นำผลการจัดกิจกรรมที่ได้มาจัดทำเป็นฐานข้อมูล ประมวล สรุป วิเคราะห์ และเสนอปัญหาข้อคิดเห็น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ได้ฐานข้อมูลโบราณสถาน แหล่งโบราณคดี โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและแหล่งวัฒนธรรมในแต่ละตำบล
๒. ได้ฐานข้อมูลมรดกวัฒนธรรมด้านขนบธรรมเนียมประเพณี การละเล่นพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นในตำบล
๓. มีการเก็บรวบรวมข้อมูลในด้านต่างๆและรายงานผลที่จะนำไปขยายผลในการดำเนินงานและพัฒนาต่อไปในอนาคต
๔. มีการสร้างเครือข่ายชุมชนและรับทราบปัญหาและความถูกต้องชุมชนที่งานด้านอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำไปดำเนินการแก้ไขและพัฒนาต่อไป
๕. ทำให้นักศึกษา มีความเข้าใจและเห็นความสำคัญและเห็นคุณค่าต่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมในด้านต่างๆ

ข้อมูลทุนและศักยภาพระดับบุคคล

ลำดับที่	ชื่อ-สกุล	อาชีพ	งานและกิจกรรมที่ถนัด
๑	นายอุทัย สํานึก	เกษตรกร/ปราชญ์ชาวบ้าน ม. ๙	การทำพานบายศรี
๒	นายชาย ไชยราช	เกษตรกร/ปราชญ์ชาวบ้าน ม. ๙	ยาสมุนไพร
๓	นางประพิน ศิริเวท	เกษตรกร/ปราชญ์ชาวบ้าน ม.๖	ศิลปะการแสดงหมอลำพื้นบ้าน
๔	นายสิงห์ ไชยราช	เกษตรกร/ปราชญ์ชาวบ้าน ม.๖	พิธีกรรมทางศาสนา
๕	นางจันทิ แสงอ่อน	เกษตรกร/ปราชญ์ชาวบ้าน ม.๔	เก็บตาลโตนด
๖	นายเขียน สมพินิจ	เกษตรกร/ปราชญ์ชาวบ้าน ม.๖	ดนตรีพื้นบ้านกลองยาว
๗	นายเคน ศิริเวท	เกษตรกร/ปราชญ์ชาวบ้าน ม.๖	ดนตรีพื้นบ้านศิลปะการแสดงแคน
๘	นายวิญลอง ราชขมภู	เกษตรกร/ปราชญ์ชาวบ้าน ม.๘	การจักสานด้วยไม้ไผ่

๙	นายศักดิ์สิทธิ์ ศรีมีชัย	เกษตรกร/ปราชญ์ชาวบ้าน ม.๕	สร้างบ้านไม้ทรงไทย
๑๐	นายอเนก จันทะแสน	เกษตรกร/ปราชญ์ชาวบ้าน ม.๖	ศิลปะปูนปั้น
๑๑	นายสมศรี โคตรหลง	เกษตรกร/ปราชญ์ ม.๘	จักรสาน
๑๒	นายบุญเล็ง ปัญญาคุณ	เกษตรกร/ปราชญ์ ม.๑	หมอผี ภาษาโบราณ
๑๓	นายใบศรี สมโภชน์	เกษตรกร/ปราชญ์ชาวบ้าน ม.๒	ทำสุรாதองถิ่น
๑๔	นายสมพร สำนัก	เกษตรกร/ปราชญ์ชาวบ้าน ม.๘	ทำรังปลาน้ำจืด
๑๕	นายสวรรค์ สุขกิจ	เกษตรกร/ปราชญ์ชาวบ้าน ม.๙	การเลี้ยงปลา
๑๖	ด.ต. สมศักดิ์ อาษาวุธ	ข้าราชการบำนาญ/เกษตรกร ม.๑๐	เพราะพันธุ์ไก่ชน
๑๗	นายสวย พุดซ้อน	เกษตรกรม.๘	การทำถ่านไม้ไร้ควัน
๑๘	นายเพชรชนะ สมบัติศรี	ปราชญ์ชาวบ้าน ม.๖	งานพิธีกร/อาหารพื้นบ้าน
๑๙	นางดอน กองธรรม	ปราชญ์ชาวบ้าน ม.๑๐	ทอผ้าตีนจก
๒๐	นางจันแดง เสนงาม	ปราชญ์ชาวบ้าน ม.๑๐	ทำขนมไทย ขนมพื้นบ้าน
๒๑	นางณัฐนันท์ เย็นวัฒนา	ข้าราชการ/ปราชญ์ ม.๑๐	แปรรูปผลิตภัณฑ์จากกก
๒๒	นายการจักร ดอกสอน	ปราชญ์ชาวบ้าน ม.๑	ดนตรีพื้นบ้านพิณ/ทำเครื่องเรือน
๒๓	นายสุพจน์ ชุมภูแสง	ปราชญ์ชาวบ้าน ม.๑	เกษตรกรรม ปศุสัตว์
๒๔	นายพุทธา สมสุข	ปราชญ์ชาวบ้าน ม.๑	พิธีกรรมทางศาสนา

ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นตำบลหนองลาด อำเภอวาริชภูมิ แยกได้ดังนี้

๑. ด้านเกษตรกรรม ได้แก่เกษตรกรคือ
 ๑. นายสวรรค์ สุขกิจ
 ๒. ด.ต. สมศักดิ์ อาษาวุธ
 ๓. นางจันที แสงอ่อน
 ๔. นายสุพจน์ ชุมภูแสง
๒. ด้านหัตถกรรม ได้แก่เกษตรกรคือ
 ๑. นายสมศรี โคตรหลง
 ๒. นายอเนก จันทะแสน
 ๓. นายอุทัย สำนัก
 ๔. นายวิญลวง ราชชมภู
๓. ด้านอุตสาหกรรม ได้แก่เกษตรกรคือ
 ๑. นายศักดิ์สิทธิ์ ศรีมีชัย
 ๒. นายการจักร ดอกสอน
 ๓. นางณัฐนันท์ เย็นวัฒนา
 ๔. นายใบศรี สมโภชน์
๔. ด้านการแพทย์ไทย ได้แก่เกษตรกรคือ
 ๑. นายชาย ไชย

๕. ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ เกษตรกร คือ
 ๑. นายสมพร สำนัก
๖. ด้านศิลปกรรม ได้แก่ เกษตรกร คือ
 ๑. นายเคน ศิริเวท
 ๒. นายเขียน สมพินิจ
 ๓. นางประพิน ศิริเวท
 ๔. นายการจักร ดอกสอน
๗. ด้านภาษาและวรรณกรรม ได้แก่ เกษตรกร คือ
 ๑. นายบุญเลิง ปัญญาคุณ
๘. ด้านอื่นๆ ความเชื่อ ศาสนา ประเพณี พิธีกรรม อาหารไทย อาหารพื้นบ้าน ได้แก่ เกษตรกร คือ
 ๑. นางจันแดง เสนงาม
 ๒. นายสิงห์ ไชยราช
 ๓. นายบุญเลิง ปัญญาคุณ
 ๔. นายพุทธา สมสุข

101

ปราชญ์ชาวบ้าน

ด้านศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรม

บ้านจำปาทอง หมู่ ๑๐ ตำบลหนองลาด
อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร

นายพุทธา สมสุข

ข้อมูล ปราชญ์ชาวบ้าน

ชื่อ-นามสกุล นายพุทธา สมสุข อายุ ๘๐ ปี

เลขที่บัตรประชาชน ๓๔๗๐๖ ๐๐๑๑๗ ๓๐๙

ที่อยู่ บ้านเลขที่ ๙๔ หมู่ ๑๐ บ้านจำปาทอง ตำบลหนอง
ลาด อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร

ข้อมูลปราชญ์ชาวบ้าน

- ความโดดเด่นในหมู่บ้าน/ชุมชน เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบ
- นายพุทธา สมสุข ปราชญ์ด้านศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี พ่อพุทธา สมสุข จบการศึกษาชั้นป.๔ และได้บวชเรียนเป็นสามเณร จบนักธรรมตรี และศึกษาออกมาใช้ชีวิตแต่งงานมีครอบครัวที่สมบูรณ์ จนกระทั่งอายุ ๖๐ ปี จึงได้ปฏิบัติด้านศาสนา ประเพณีและได้สั่งสมประสบการณ์ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา

การเรียนรู้ พ่อพุทธา เป็นผู้สนใจใฝ่รู้ในเรื่องศาสนา และประเพณี ซึ่งสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน ได้ศึกษาหาความรู้ โดยการสอบถามจากผู้เฒ่าผู้แก่ ซึ่งสืบทอดขนบธรรมเนียม ประเพณีและคติความเชื่อจากบรรพบุรุษรวมทั้งศึกษาค้นคว้าจากตำราต่างๆ เมื่อชาวบ้านทำกิจกรรมต่างๆ ก็มักจะมาปรึกษาหารือ ก็จะจดจำเพิ่มเติมจนสามารถถ่ายทอดความรู้ที่ได้ให้ชนรุ่นหลัง

ได้ปฏิบัติ ในเรื่อง ขนบธรรมเนียม

ประเพณีท้องถิ่น การละเล่นพื้นบ้าน พิธีกรรมและพิธีการทางศาสนา

พิธีกรรมต่างๆที่ได้ปฏิบัติคือ

-การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา

-ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆของท้องถิ่น

-พิธีพราหมณ์

-พิธีพุทธ เช่นการตั้งศาลพระภูมิ การยกเสาเอก การขึ้นบ้านใหม่ การแต่งงาน สวดระฆัง การบวช เป็นต้น

การที่ พ่อพุทธา เป็นบุคคลทรงภูมิปัญญา ด้านศาสนา ประเพณีและวัฒนธรรม เป็นผู้ให้คำปรึกษาและแนะนำ สืบสานภูมิปัญญาดังกล่าวมาอย่างต่อเนื่อง จนเป็นที่ยอมรับของสังคมและชุมชน ซึ่งนับวันไม่ค่อยมีผู้ที่จะมาศึกษาและสืบทอดการปฏิบัติแบบนี้ ในสมัยที่เทคโนโลยีทันสมัยกันวันสิ่งเหล่านี้จะเลือนหายไป ถ้ามีเยาวชนคนรุ่นหลังที่ต้องการเรียนรู้ ก็ยินดีเป็นผู้ถ่ายทอดวิธีปฏิบัติที่ถูกต้องต่อไป

แหล่งเรียนรู้ให้กับผู้ที่สนใจ

แปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อจำหน่ายตามสถานที่ต่างๆ

นายสุพจน์ ชมพูแสง บ้านเลขที่ 115 หมู่ที่ 9 ตำบลหนองลาด อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร

กรณีปัญหาท้องถิ่น ด้านเกษตรกรรมปศุสัตว์

ประวัติปราชญ์ชาวบ้านตำบลหนองลาด อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร

นาย ชาย ไชยราช เกิด ๙ มิถุนายน ๒๔๘๘ อายุ ๗๖ ปี ที่อยู่ ๗๒ หมู่ที่ ๙ บ้านหนองลาด ตำบลหนองลาด อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร ๔๗๑๕๐ อาชีพเกษตรกร ทำนา ทำสวนยางพารา
ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้านด้านสมุนไพร รักษา โรค ไข้รากสาด คัดเลือด มดลูก ลูกประคบ แก้อ้อ รักษา ฝีหนอง แผลสด แผลพุพอง น้ำร้อนลวก พิษ ต่อแตน งูเขียว แมลงป่อง ตะขาบ ยาแก้ร้อนใน อีสุกอีใส

ประวัติปราชญ์ชาวบ้านตำบลหนองลาด อำเภอวาริชภูมิ จังหวัดสกลนคร

นายวีระ ไชยพันธ์ เกิด ๒ ตุลาคม ๒๔๘๘ อายุ ๗๘ ปี อาชีพ ช่างราชการครูบ้านนาญ ที่อยู่ หมู่ที่ ๑๐ บ้านจำปา
ทอง

ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้านด้าน งานจักสานเริ่มจักสานตั้งแต่อายุ ๑๒ ปี จนปัจจุบันงานจักสานทำมานานเป็น
เวลา ๖๖ ปี ผลงานเป็นที่ยอมรับของชุมชน สิ่งประดิษฐ์ ได้แก่ มวยนึ่งข้าวเหนียว กระจิบข้าว กระจิง ชะลอม ตุ่มกบ
ข้องใส่ปลา สุ่ม แห สวิง ตระกร้า ตาชายดักนก กระจาด